

**Gerard Heijnen
&
Lia Ettes**

interview

Nt2 ALS EXAMENVAK

**Op weg naar een certificaat voor
volwassen buitenlanders**

De taalvaardigheid van buitenlanders in het Nederlands fungeert nogal eens als selectie criterium: bij toelating tot vervolgonderwijs, maar ook bij het vinden van een baan. Is de tijd rijp voor een nieuw diploma, en zijn de voordelen ervan groter dan de nadelen? Gerard Heijnen en Lia Ettes interviewden Han Plas, lid van de commissie die een positief advies uitbracht aan de minister. Er blijkt al een voorstel voor de structuur van het examen te liggen, terwijl over de inhoud nog nauwelijks is nagedacht.

Inleiding

Montserrat, een 24-jarige Spaanse, wil gaan studeren. Zij is nu ruim twee jaar in Nederland en spreekt redelijk Nederlands. Ze blijft echter met een vraag zitten: wanneer beheers ik de Nederlandse taal voldoende om aan een vervolgstudie te beginnen?

Voor veel opleidingen in Nederland geldt een zelfde probleem: welke eisen moeten zij aan het Nederlands van buitenlanders stellen, als zij deze mensen in hun instituut opnemen?

De groep buitenlanders in Nederland die in eigen land enige jaren voortgezet onderwijs of een hogere opleiding heeft genoten, groeit. Een deel van deze groep wil in Nederland aan een vervolgopleiding deelnemen. Een ander gedeelte zoekt werk, en wil zich daarbinnen ook verder kunnen ontwikkelen. Allebei de groepen moeten echter over een hindernis heen: de taal.

Een landelijk afgenomen examen met als resultaat een certificaat Nederlands met civiele erkenning lijkt een oplossing. Over de mogelijkheden van zo'n diploma werd door het Cornelis Drebbel College in Alkmaar op 25 april 1985 een studiedag belegd.¹ Het idee bleek aan te slaan. Dus stelde de staatssecretaris een commissie in, die de mogelijkheden van het certificaat Nederlands als tweede taal verder ging onderzoeken.

Hoe staan de zaken er op dit moment voor? Hoe ver is de commissie gevorderd na anderhalf jaar vergaderen en plannen maken? Om een antwoord te krijgen op deze en hiermee samenhangende vragen hebben we Han Plas geïnterviewd. Hij is rector van het Cornelis Drebbel College² en lid van deze commissie. Aanleiding is het feit dat op 1 oktober 1986 het rapport met aanbevelingen aan de minister overhandigd werd.

Erkenning

Waarom dit certificaat Nederlands als Tweede Taal?

Op onze school, het Cornelis Drebbel College in Alkmaar, hebben we een grote ISK-afdeling,³ een afdeling waar buitenlanders Nederlands leren. Die afdeling draait nu al ruim vijf jaar en we worden nu ook steeds sterker geconfronteerd met het feit dat buitenlanders die bij ons Nederlands hebben geleerd nergens naar toe kunnen. Als ze zich ergens aanmelden voor vervolgonderwijs, dan blijkt vaak ineens dat het Nederlands dat ze geleerd hebben eigenlijk niet erkend wordt op andere scholen. Zo moeten buitenlanders zich opnieuw bewijzen, terwijl ze zich bij ons al twee jaar bewezen hebben. Daar komt nog een punt bij: als men gaat solliciteren wordt vaak de kennis van het Nederlands als belangrijke factor in het geding gebracht. Als mensen niet op een heel simpele manier kunnen bewijzen dat ze het Nederlands goed machtig zijn, dan zijn ze bij voorbaat gehandicapt.

Samengevat zijn er twee motiveringen voor het Certificaat Nederlands als Tweede Taal:

- via het certificaat zou een buitenlander kunnen bewijzen dat hij/zij het Nederlands voldoende beheerst. Als de minister dit certificaat civielrechtelijk erkent, dan betekent dat maatschappelijk gezien een grote vooruitgang;
- een erkend certificaat neemt een belemmering weg bij een verdere studie; het geeft de garantie dat men het Nederlands voldoende machtig is.

Voor wie is dit certificaat bestemd?

Voor de groep buitenlanders die in hun land van herkomst, of elders natuurlijk, een diploma voortgezet onderwijs hebben behaald en die met aanvulling van Nederlands als tweede taal eenzelfde erkenning van hun diploma in Nederland willen verkrijgen. Dus iemand die voorbereidend wetenschappelijk onderwijs heeft genoten in Spanje en die Nederlands als tweede taal erbij heeft, zou daarmee automatisch het recht verwerven om aan een Nederlandse universiteit te studeren.

Het is dus vooral een certificaat voor hoger geschoolden. We zien op onze school inderdaad een verschuiving binnen het publiek van minder naar hoger geschoold. Is dat een landelijk beeld?

Erg veel zekerheid hebben we daar niet over, maar ik denk dat scholing van de lager-opgeleiden zo langzamerhand haar eindpunt nadert. De instroom is de laatste jaren drastisch teruggelopen. Wel zijn er in het kader van de gezinshereniging nog tamelijk veel vrouwen en kinderen binnengekomen. De kinderen volgen het reguliere onderwijs voor jeugdigen en het aantal vrouwen met een lage opleiding dat Nederlands leert neemt ook nog toe. Maar het is niet meer zo'n grote hausse als waarvan er een paar jaar geleden sprake was. Je ziet dat het aantal buitenlanders uit de mediterrane landen duidelijk terugloopt.⁴

Geen garantie, wel vereiste

Goed, nu de inhoud van het certificaat: is het niet voorbarig om met zo'n certificaat te komen op een moment dat er nog zo weinig onderzoek verricht is naar de werkelijke taalbehoefte, en op een moment dat de buitenlander, laat ik maar zeggen, steeds duidelijker gaat formuleren waar de gaten liggen in de opleiding?

Je kunt natuurlijk ook eerst een uitvoerig onderzoek instellen en op basis van dat onderzoek leerplanontwikkeling gaan bedrijven. Volgens kun je op basis van die leerplanontwikkeling nog een keer toetsen gaan opstellen en dan uiteindelijk gaan kijken of het resultaat wat je bereikt hebt, erkenning verdient of een diploma of certificaat waardig is.

Nou, dan draai ik het om en dan zeg ik dat er in ons land toch graag wat geregeld wordt. Jullie zijn er dus met de regels voordat de invulling er is. Ongeveer ...

Ja, dat is waar, dat valt niet te ontkennen. Ik denk dat trouwens niet alleen Nederland zo diploma-gericht is, maar alle westerse landen. Weliswaar heeft een aantal mensen een aantal jaren nog gekoketteerd met het idee dat diploma's toch eigenlijk niet zo belangrijk zijn. Dat het meer ging om de attitude die je had en de innerlijke rijping en al dat soort mooie termen ...

Daar valt in elk geval maar één ding over te zeggen: de mensen die dat zeiden waren meestal wel de mensen die de diploma's al in hun zak hadden. En vervolgens gingen ze bestrijden dat ze zo belangrijk waren. Ik denk dat in onze maatschappij een diploma weliswaar geen garantie is voor werk, geluk, enzo-

voorts, maar minstens wel een vereiste voor werk en verdere scholing.

Mag je al vertellen hoe het certificaat eruit komt te zien?

Het advies luidt dat er een eindcertificaat komt, maar dat er halverwege het bereiken van het eindcertificaat een tussencertificaat zal komen, een basiscertificaat zou je kunnen zeggen. Aan het eindcertificaat wordt een civiele erkenning gehecht, waardoor leerlingen die bijvoorbeeld in het mbo, op een havo of vwo een diploma willen verwerven, vrijgesteld zijn van de verplichting om voor Nederlands als eerste taal examen af te leggen. Ze moeten dus wel in alle vakken examen afleggen om in aanmerking te komen voor een diploma. Het is dus niet inwisselbaar, Nederlands als eerste of Nederlands als tweede taal. (Ter verduidelijking: Volwassenen die een certificaat Nederlands als Tweede Taal op het hoogste niveau hebben gehaald, hoeven geen Nederlands in hun eindexamenpakket te nemen, maar ze moeten voor een volledig diploma wel in zes vakken examen doen. GH/LE)

Maar je hebt ook buitenlanders die bijvoorbeeld technisch onderwijs hebben gevolgd in hun eigen land en die toch ook wel graag een certificaat willen behalen. Moeten die dan Nederlands op havo/vwo-niveau halen?

Nou, dat kan je niet helemaal zeggen. Ik denk wel dat je het vergelijkbaar kunt stellen met havo/vwo Nederlands als tweede taal. Dat niveau zal het zeker moeten zijn, maar er is ook nog een tussenniveau. Van dit niveau, van dat eerste certificaat, stellen we ons voor dat het toch ook een zekere maatschappelijke erkenning zal krijgen.

De borst breed

Inhoudelijk blijft er nog weinig van te zeggen. Ik denk dat er een heleboel problemen gaan opduiken, zodra er over de invulling van dit certificaat gedacht gaat worden.

Dat denk ik ook wel, ja.

En dat die fase nu nog in de ijskast is gezet. Het is zonde dat dat niet gelijk op is gegaan. Dat weet ik niet of dat nou zonde is, hoor. Het feit dat er eerst duidelijke kaders zijn gesteld geeft veel houvast voor degenen die het inhoudelijk moeten ontwikkelen. Vanuit de

inhoudelijke ontwikkeling alleen redeneren is vaak zo grenzeloos. En om het nou maar eens heel ondiplomatiek te zeggen: hoe kleiner een gebied in het onderwijs, hoe groter de neiging om versterkte eisen te stellen. Hoe je het ook wendt of keert, Nederlands als tweede taal heeft natuurlijk binnen het totale Nederlandse onderwijs een heel lage status tot nu toe. Er bestaat bij de lesgevers dan een neiging om de programma-eisen op te blazen, de borst breed te maken. En het onaardige, of het aardige misschien ook wel, is dat je daar in feite geen rationele argumenten tegen in kunt brengen. Want waarom is Nederlands als tweede taal minder belangrijk dan bijvoorbeeld Engels? Dat kun je op rationele gronden nauwelijks verdedigen. Toch heeft het een duidelijk lagere status. Maar ik denk dat het irreal is om hoge eisen te gaan stellen. En terug naar het inhoudelijke, juist mensen die vanuit een onderdogpositie in een bepaald inhoudelijk gebied werkzaam zijn, hebben de neiging om hun gebied heel belangrijk te laten zijn. En volgens mij doet dat ze de facto geen goed.

Toch zijn er volgens ons veel mensen die het vak Nederlands als tweede taal heel serieus opvatten. Het spreekt vanzelf dat ze de borst breed maken zodra hun vak ter sprake komt. Nederland wordt bovendien steeds internationaler. Dan is het toch zaak, denk ik, om daar tijdig op in te spelen.

Dat is ook zo. Het is natuurlijk niet voor niets dat de tijd er nu kennelijk rijp voor is en dat die erkenning niet komt op het moment dat de laag-opgeleiden ervan kunnen profiteren. Want buitenlanders die in Nederland leven hebben een hoger kader nodig om als het ware als voorvechters van de emancipatie te dienen. Voor de Turkse en Marokkaanse samenleving in Nederland is het toch ook van belang dat er wellicht een groot aantal mensen naar de midden- en hogere kaderfuncties doorstroomt, al was het alleen maar om de mobiliteit binnen de groep op gang te houden. Je begeeft je dan al snel in allerlei min of meer sociologische of borrelpraat-speculaties. Dat het ermee te maken heeft staat voor mij vast. Maar er moet natuurlijk nog veel onderzoek gedaan worden.

Een heel andere vraag: de universiteit van Leuven (Louvain la Neuve) werkt al een aantal jaren met een certificaat. Wat is of wordt de relatie tussen het Nederlandse en het Belgische certificaat?

Tot nu toe is er eigenlijk geen relatie, officieel dan, want de opdracht is van de Nederlandse minister en staatssecretaris afkomstig. Het advies gaat ook naar de Nederlandse minister. Maar er is, bijvoorbeeld bij de samenstelling van de commissie, wel rekening gehouden met de Belgische relaties. Er zijn gesprekken gevoerd met de verantwoordelijke mensen voor het certificaat van Leuven. Als alles verloopt zoals ik het optimistisch zou willen inschatten, dan wordt het Nederlandse certificaat gehomogeniseerd met het Belgische certificaat. Onder het eindniveau en het basisniveau van het Nederlandse certificaat zou dan het elementaire niveau van Leuven komen te liggen. Het basisniveau in Nederland zou dan gelijk staan met het uitgebreide niveau ...⁵

Er moet dus nog heel wat geregeld worden, maar ik moet zeggen dat het mij verbaasd heeft, hoe snel dit allemaal gaat. Ik heb wat ervaring in de leerplanontwikkeling en daar duurt het altijd verschrikkelijk lang voordat partijen elkaar kunnen vinden. Als je dan nu kijkt, met een partner in een ander land met toch een redelijk eigenzinnige cultuur (dat mag ik misschien niet zo zeggen), dan vind ik dat we tot nu toe vrij gemakkelijk tot afspraken gekomen zijn. Die afspraken moeten natuurlijk nog allemaal geformaliseerd worden, maar de bereidheid aan beide zijden is er. In elk geval gaat het heel wat sneller dan het maken van afspraken over de spelling van plaatsnamen, een discussie die al jarenlang door België en Nederland gevoerd wordt.

Heeft het certificaat voor het basisniveau ook civiele werking, bijvoorbeeld naar het bedrijfsleven toe?

De moeilijkheid is natuurlijk dat je naar het bedrijfsleven toe nooit civiele erkenning kunt afdwingen. Dat moet zichzelf verdienen, dat moet zichzelf bewijzen. Met het eindcertificaat ligt dat makkelijker, omdat je dat verbindt aan het Nederlandse diplomastelsel. Dat ligt wat moeilijker met het tussencertificaat. Maar er zijn wat plannen op langere termijn; je kunt denken aan de koppeling met het Belgische

certificaat. Inmiddels zijn er besprekingen begonnen met de Nederlandse Taalunie om tot een samenhangend stelsel te komen, wat natuurlijk ook de erkenning sterk zal bevorderen.

Maar je mist toch een van de principiële uitgangspunten als je geen greep kunt krijgen op het bedrijfsleven.

Ja, dat is natuurlijk zo. Hoewel, de overheid kan een bedrijf natuurlijk nooit verplichten om mensen in dienst te nemen. Maar een certificaat geeft wel eenduidigheid, ook naar het bedrijfsleven toe. Bovendien betekent het ook een bewaking van de kwaliteit van het onderwijs. Veel taalcursussen die op het ogenblik gegeven worden, onttrekken zich aan elke beoordeling van kwaliteit. In ons voorstel komt er dus een centrale kwaliteitsbewaking. De bloei van het Belgische certificaat geeft natuurlijk al aan, dat er ook een maatschappelijke behoefte is aan die ijking van kwaliteit. Overigens weet ik niet of de groep cursisten die wil gaan werken groter is dan de groep die verdere studie wil ondernemen. En dan hoef je niet alleen te denken aan een universitaire studie. Hier op school kun je bijvoorbeeld constateren dat de meao een heel populair schooltype is bij Vietnamezen. Bij het verwerven van een diploma kan Nederlands als tweede taal dan een heel belangrijke rol spelen. En zo'n diploma kun je natuurlijk later ook benutten bij het vinden van een werkkring.

Draai ik het om, dan kan het ook belemmerend werken natuurlijk. Iemand die een opleiding heeft gehad in het land van herkomst kan hier natuurlijk zo snel mogelijk beroepsgericht willen gaan werken. Als je dan eerst twee jaar moet gaan zitten puzzelen op dat certificaat, dan is dat in wezen tijdverlies.

Dat denk ik niet. In de eerste plaats is het voor niemand een vereiste om dat certificaat te halen; wel is het een verplichting om toegang te krijgen tot verdere studie. Juist om beroepsgerichte cursussen te kunnen volgen, heb je toch een behoorlijke kennis van het Nederlands nodig. Via het certificaat kun je toetsen en aantonen dat die kennis aanwezig is. Al zullen er natuurlijk best buitenlanders zijn die zich in deze maatschappij uitstekend kunnen redden zonder een woord Nederlands te spreken. Ik denk aan Engelsen en Amerikanen. Mijn persoonlijke mening is, dat die mensen net zo goed Nederlands moeten leren.

Geen differentiatie

Hebben jullie binnen het rapport ook gedifferentieerd naar taalachtergrond, want Nederlands leren voor een Vietnamees is natuurlijk heel wat anders dan voor een Engelsman.
Nee, dat hebben we niet gedaan.

Bewust of onbewust?

In feite bewust, omdat het grote scala van talen dat er in Nederland gesproken wordt het heel moeilijk maakt om verschillende regelingen te maken. Op onze school alleen al hebben we dit jaar te maken met 56 nationaliteiten. Bovendien gaat het uiteindelijk om de civiele erkenning van het niveau dat men bereikt heeft. En dat niveau moet voor iedereen toch wel hetzelfde zijn. Ik denk dat het een hele slechte zaak zou zijn als je zou zeggen dat Engelsen een hoger niveau moeten bereiken dan bijvoorbeeld Vietnamezen, omdat die met een bepaalde uitspraakproblematiek zitten. Ik denk dat je dezelfde eisen moet stellen. Iets anders is dat je in de voorwaarden, in de weg om aan die eisen te kunnen voldoen, regelingen treft. In het advies staat bijvoorbeeld opgenomen dat we aanbevelen om met name Vietnamezen of Oost-Aziaten logopedische hulp te geven.

Hebben jullie gedifferentieerd in tempo?

Dat wel, in die zin dat we ervan uitgaan dat iedereen die Nederlands als tweede taal voor het certificaat gaat leren toch over een redelijke mate van intelligentie moet beschikken. We gaan immers uit van een groep die in het land van herkomst in elk geval enkele jaren voortgezet onderwijs heeft gevolgd.

Andere vraag: is dit certificaat een vertaling van Nederlandse onderwijsnormen voor buitenlanders of wordt er uitgegaan van behoeften van buitenlanders binnen de Nederlandse maatschappij? Zijn dit overigens tegengesteld?

Daar kan ik me heel gemakkelijk van af maken in die zin dat wij denken dat er uitgegaan wordt van de behoeften van buitenlanders binnen de Nederlandse maatschappij. We hebben die proberen te vertalen naar Nederlandse onderwijsnormen. En ik denk dat dat erg belangrijk is. Ik denk ook helemaal niet dat daar een tegengesteld belang in zou zitten. Per slot van rekening leven zij en wij in Nederland en dat heeft voor beide kanten consequenties.

Hoe ver is de commissie op dit ogenblik?

Nou, op het ogenblik al een heel end, dat wil zeggen: het advies aan de minister ligt er. We hebben het inderdaad op de streefdatum 1 oktober 1986 aan de minister aangeboden.

Concreet. Hebben jullie er al enig zicht op wanneer het certificaat ingevoerd kan gaan worden? Wanneer er eventueel experimenteer-scholen komen, etc.?

We hopen dat het examen in '88 voor het eerst kan worden afgenomen. We hebben geen weg van experimenteren aangegeven, maar we gaan uit van een vrij snelle invoering.

Noten

- 1 Initiatiefnemer van deze studiedag was de Internationale Schakelklas, een afdeling van het Cornelis Drebbel College in Alkmaar. Datum: 25 april 1985. De resultaten van deze studiedag zijn verzameld in een syllabus die te bestellen is bij het Cornelis Drebbel College, afdeling ISK, Nassauplein 10, 1815 GN Alkmaar, tel. 072 - 12 31 09.
- 2 De interviewers werken eveneens op het Cornelis Drebbel College, o.a. als docent op de afdeling Internationale Schakelklas (ISK). Zij hebben geprobeerd een zo feitelijk mogelijk beeld te schetsen van de huidige stand van zaken. Dit interview representeert overigens niet hun visie.
- 3 De ISK werkt als onderdeel van de mavo. Een ISK-leerling wordt ingeschreven als mavo-leerling voor een zogenaamde versnelde cursus. Hij krijgt dan drie vakken: Nederlands, O.N.S. en Engels. Voor het vak Nederlands kan iemand binnen de mavo hooguit zes uur krijgen. Aardrijkskunde en geschiedenis zijn omgebouwd tot O.N.S. (Oriëntatie op de Nederlandse Samenleving). Op papier doorloopt de leerling de driejarige cursus versneld in een jaar. Het gaat dus in het totaal om een pakket van 12 uur, waarvan in de praktijk 8 uur wordt besteed aan Nederlands als vreemde taal. De staatssecretaris, mevrouw Ginjaar-Maas, heeft deze werkwijze weliswaar niet officieel erkend, maar ze kan als gedoogd worden beschouwd sinds eerdergenoemde studiedag.
- 4 Op de ISK van het Cornelis Drebbel College zitten dit jaar ruim 200 cursisten. Er heeft, sinds de oprichting van de ISK vijf jaar geleden, een verschuiving plaatsgevonden van 70% mediterrane naar 20% en van ongeveer 15% westers-opgeleide Europeanen naar tegen de 55%.
- 5 Het certificaat van Leuven kent drie niveaus: elementaire kennis (= laagste niveau), basiskennis en uitgebreide kennis. De vaardigheden waarin een cursist examen kan afleggen zijn: schrijven, spreken, luisteren en lezen.